

ВИДАННЄ СОЮЗА ВИЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ

ОЛЕКСАНДЕР СКОРОПИС-ЙОЛТУХОВСЬКИЙ

**ЗНАЧІННЄ САМОСТІЙНОЇ УКРАЇНИ ДЛЯ
ЄВРОПЕЙСЬКОЇ РІВНОВАГИ.**

ЦІНА 20 СОТ.

ВІДЕНЬ, 1916.

НАКЛАДОМ „СОЮЗА ВИЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ“.

З друкарні Адольфа Гольцгавзена у Відні.

ВІД ВИДАВНИЦТВА.

У перекладі з німецької мови з „Osteuropäische Zukunft“ ч. 8 і 9 подаємо отсе виклад Олександра Скорописа-Йолтуховського, члена президії Союзу визволення України, п. з. „Самостійна Україна мрією у 1794 р., політичною утопією в 1854 р. й пекучою потребою в 1888 р.“ Мав він його на запитанні союзу німецьких пособників українських визвольних змагань „Україна“ дня 23 лютого в Мюнхені в Вагнерівській залі баварської гостинниці.

I.

Український народ рівний щодо числа Італійцям так, що в Європі тільки Німці, Москалі, Французи й Англійці виказують більше число ніж Українці.

Коли взяти під увагу заселену Українцями територію, що простягаєть ся між Московщиною й Чорним морем, бачить ся, що простір майже півтора рази такий великий, як Німеччини. Сей простір заселює населенне (враховуючи розкинені чужоплемінні острови), яке рівне щодо числа такий великій державі, як Франція. Коли візьмемо під увагу, що Україна се шпихлір Росії, що вона доставляє Росії третину всіх жнив, — бо земля краю належить до найурожайніших на цілім світі, — що коло 70 процент заліза, яке має Росія, й 80 процент камінного вугля добуваєть ся на Україні й що 80 процент витворюваного в Росії цукру походить з України, зрозуміємо ясно величезну господарську вартість сього краю.

Коли далі візьмемо під увагу, що сини сього народу (восьма частина котрого живе в Австро-Угорщині) сміливо відпирають російські забаганки, що представники Українців урочисто заявили, що вони хочуть стояти по стороні центральних держав, і що тисячі Українських Січових Стрільців, проливаючи свою кров у рядах австрійсько-угорської армії, висловлюють досить ясно, куди звернув ся-б їх народ, колиб він мав волю рішати про себе, — тоді порозуміємо політичне значінне України.

Чи було-б можливе для почвірного порозуміння виконати безсоромні пляни виголодження Німеччини, колиб багатства України виходили на її користь у теперішній війні? Чи в такім разі могли-б держави почвірного порозуміння загалом подумати про війну, котру вони викликали тільки тому, бо певно рахували на те, що абсолютна перевага по їх боці? Ні! Без України й багатств сього краю та без доступу до Чорного моря можна-б уважати таку перевагу для почвірного порозуміння за виключену.

Коли все візьмемо під увагу, чи не зробить воно на нас вражіння дивної та злобної байки, що Німці аж до часу вибуху війни не мали жадного поняття про сю проблему та що майже нікому з німецьких учених не прийшло до голови заглибити ся у вивченне сеї проблеми?

Так, дійсно — се був злобний і незрозумілий сон, який вичарувала хитра, немилосердна північна чарівниця, — маю на думці російську дипломатію.

Найвищий час отрясти ся з сього сну. Німецький народ повинен ясным оком приглянути ся зачарованому Сходови, здобути ся на об'єктивне, наукове розумінне відносин країни й використати політичні можливості, які насувають ся, в боротьбі з своїми ворогами, бо в сій боротьбі розходить ся про існування німецького народу та його культури.

Використовуючи особливі обставини, в яких відбував ся розвиток славянських народів, старала ся московська держава не тільки перепинити всякі прояви національного життя поневолених націй при помочи армії й поліції, зорганізованої по європейськи, але також систематично нищити наші старі культурні здобутки.

Українців ограблено не тільки з їх політичної волі, самостійної національної церкви та школи, але також з їх рідної мови, навіть з їх прадідного імени, — їх перехрещено на Малоросів, аби сим робом підчеркнути, що їх усе-таки треба вважати членами московської нації.

Німці, що жили в приязни з великою Росією, не мали жадного інтересу довідати ся щось ближше про внутрішні справи Росії в мирних часах; бо-ж що міг обходити Німців спір між Велико- й Мало-росами?“

Правда, Українці довго стукали об німецьку браму... одначе одинокий місячник у німецькій мові, „Ukrainische Rundschau“,* котрий від вісімнадцятьох літ видають Українці для інформування німецької суспільности, аж до початку війни не міг зібрати навіть стільки передплатників, щоб він міг стати самостійним підприємством... Що більше, брошуру безсмертного основника й видавця „Ukrainische Rundschau“, Сембратовича, спалено на короткий час перед війною у Франкфурті, бо протягом майже десятих літ не продано ніодніського примірника її!

Так на сій підставі байдужности німецької суспільности до українського питання могла московська дипломатія побудувати чудову ману одноцільної, неподіленої великої Росії, в якій крім декількох малих народців мають жити самі Москалі.

А хоч для декого було ясне, що спосіб життя українського мужицтва щодо будови домів, одіжи, світогляду, щодо

* Первісний його заголовок „Ruthenische Revue“. Ред.

звучности мови, навіть щодо характеру людини різнить ся від московського, вдоволяв ся він плиткими анальоїями, спопуляризованими Москалями, та вказуваннем на ріжність німецьких племен, тільки все те в величезнім побільшенню, бо-ж і Росія се також велетенська держава!

Безмилосердному нищенню всіх національно-українських зародків у середині, висиланню мужиків за Святе Письмо в українській мові на Сибір, забороні будувати церкви в українськiм стилі і т. д. відповідало змаганне представити Росію назверх яко братню одність; тисячі заплачених „наукових“ писань доказували всіми можливими й неможливими способами, що українського народу не було, нема й не буде.

Наслідок того був такий, що з шкільних книжок цілого світа, в першій мірі, розуміеть ся, Росії, зникла історія українського народу, навіть його імя.

II.

Та всі сї змагання не могли знищити нашого здатного до життя народу. Він жив власним державним і культурним життем уже тоді, коли Московщина знаходила ся в стадії номадських орд. У дев'ятім столітті була стара київська держава вже сконсолідована, а в десятім столітті прийняли її горожане христіянство.

Та проти того може закинено-б мені, що се саме було заснуванне російської держави, а не української. Офіційна російська історія XVIII й XIX в. поставила сю фалшиву теорію та поширила зручно по всій Європі.

Не місце тут входити в сї спори, що належать до фаховців. У німецьких творах є вже багато матеріялу, якби хто захотів познайомити ся з ним для власної орієнтації.

Хочу тут начеркнути тільки зовсім коротко головні основні лінії історії України, сього краю, який заселює наш народ більше ніж тисячу літ безпереривно.

Українська держава була вже сконсолідована, коли західна Європа не могла ще успокоїти ся наслідком великої вандрівки народів. Спадщину Риму, сеї наймогутнійшої культурної держави, перейняла по його упадку Візантія, щоб її заховати.

Що Візантія була в середніх віках провідником європейської культури, доказують найкраще артистичні пам'ятки так званої романської доби, які знаходять ся майже в цілій західній Європі.

І коли порівняємо давні будівлі Київа з десятого й одинадцятого століття з подібними пам'ятками західної Європи, коли протиставимо мозаїки так званої неподвижної стіни з Божою Матір'ю у церкві св. Софії й останки десятивної церкви з останками будівель західної Європи, то кождий неупереджений згори дослідник мусить признати, що київська церква св. Софії бодай настільки тісно звязана з царгородською церквою св. Софії, як святий Марко з Венецією.

У Німеччині, Франції й Англії не знаходимо в сїм самім часі нічого, що можна-б було поставити на тїм самім ступні, на якїм стоять сї останки колишньої української культури.

А твори штуки се найпевнійший і найоб'єктивнійший суддя про рівень культурного розвитку. Закид, що сї мозаїки виконали грецькі артисти, не змінє нічого та доказує тільки, що естетичне чуттє Українця одинадцятого століття стояло вже так високо, що він працював у формах, котрі ми тепер вважаємо вершком естетики тодішнього часу.

Мирові договори з Візантією, зроблені протягом X, XI й XII віку, доказують тісні взаємини та вказують на те, що Візантія доставляла Україні своїх товарів і виробів своєї промисловости, а Україна давала в заміну головно сирові матеріяли. З Візантії спроваджувано: вироби золотарства, ніжні ткацькі матеріяли, кераміку, шовкові матерії, дорогоцінні килими, вина й тим подібне. З того виходить, що сї люксові річи були кінечними предметами на Україні.

Коли приглядаємо ся способови життя українських князів тодішнього часу в порівнанню з пануючими західної Європи, приходимо до висновку, що перші робили більші видатки й мали кращі нагоди задоволити свої культурні потреби, ніж се було в їх сучасників у західній Європі. Се можна пояснити тим, що українська держава лежала в безпосереднім сусідстві культурного огнища того часу й могла присвоїти собі зараз його культурні здобутки так, що обставини були кращі для Українців ніж для тодішньої Венеції.

Аби стало нам ясним світове міжнародне становище колишньої української держави, могутність і популярність котрої відома була серед тодішніх європейських держав, вистарчить навести отсі факти:

Український князь Ярослав Мудрий (1019—1054) оженив ся з донькою шведського короля; свого старшого сина оженив з грецькою княгинею з родини Константина Моно-

маха, а своїх обох молодших синів з німецькими княгинями. Одна з його доньок, Єлисавета, вийшла за норвезького короля Гарольда, друга, Анна, за французького короля Генрика I, третя за угорського короля Андрія; сестра Ярослава Мудрого була польською королевою.

У своїм культурнім розвитку йде тоді Україна в пар з Європою. Тільки національні й географічні різниці: безпосередня залежність України під духовим оглядом від Візантії, а посередній вплив західної Європи під сим оглядом через Італію з її старо-римськими традиціями мусіли довести до окремішностей, хоч дух з одного та другого боку був той самий. І на Україні, як і в цілій західній Європі, зачало населення оселювати ся та відвернуло ся від розбійницького кочівничого життя.

Жорстокі воєнні звички, втіха з боротьби зробили місце лагідности й побожному душевному настроєви хліборобів, доля й добробут котрих залежить більше від мирної праці ніж від сили й авантурничої зухватости. Божа ласка, дощ і сонце дають багате жниво та благословлять працю селянина. Коли-ж навпаки прийде сонце й дощ не в пору, йдуть надаремне цілорічні труди та сподівання; родини, що більше, цілі племена виставлені на голодову смерть.

Сі нові обставини мирного життя довели в західній Європі до містичної переміни тяжкого, незугарного каміня на принадні плетіння, котрі легко здіймають ся в гору, прозорі й сягають аж до неба. Навіть у наших скептичних часах є вони доказом загадкової глибини й краси віри людини та її змагання піднести ся понад щоденне матеріяльне життя далеко туди в нескінчену синяву духа.

Се була західна готика!

Який національний вислів дала-б була Україна при сій переході душі войовничого кочовика до життя мирного хлібороба, про се не можна нічого сказати, бо в нашій історії зроблено для прояснення того тільки що перші ступні. Бо-ж у тих часах, коли західна Європа ввійшла на шлях самостійного мирного розвитку, заглушили розвиток України хвилі татарських орд, що найшли з азійських степів на Європу, як морська хвиля. Українська держава впала в сій боротьбі; але її труп загородив розбійникам дорогу на захід і забезпечив через те дальший мирний розвиток Європи.

З 1240 р. починаєть ся велика мученицька трагедія нашої держави, нашого народу. Столицю Київ спустошили

й майже цілком знищили Татари, решта населення подала ся в підкарпатські околиці.

Наш народ, якому дали ся добре в знаки татарські напади, боров ся аж до XVI в. за свою політичну й національну волю, вічно непокоєний Татарами зі сходу, а Поляками з заходу. Одначе наша нація змогла видобути з себе стільки життєвої сили в тих часах, що на руїнах української держави здвигнено по притягненню литовських племен литовсько-українську державу, в якій українська культура дістає провідну ролю, а українську мову й письмо приймає аристократія та правительство. Коли литовсько-український князь Ягайло прийняв при кінці XIV в. польську корону й вибрав на свою столицю Вавель, замок польських королів у Кракові, впровадив він там зараз українські звичаї. Ледви чи не найціннішим, а zarazом найменше зрозумілим для західного Європейця пам'ятником Кракова є ягайлонська каплиця в готійській катедрі на вавельському замку. Готійська будова сього римо-католицького костела багато прикрашена византійськими фресками, яким товаришать закрутаси в написях кириличними буквами. Таких пам'ятників не вказує західно-європейська штука XIV стол.

Історичні документи подають нам інтересну подробицю; а саме знаходимо між ними записки скарбового уряду Ягайлонів, які суми видано на закуплення й перевезення матеріялів, потрібних до малювання. Українських малярів, котрі навмисне на те прибули зі Львова до Кракова, обдаровано грішми й багатими почесними дарунками, як кожухами, вином, волоськими горіхами й иншим подібним добром. Аби прикрасити каплицю в українським стилу, котрий так полюбив король, треба було покликати до польської столиці українських артистів, бо домові малярі, як свідчать акти, вміли тільки помалювати стелю кімнати синьою краскою та зазначити на ній золоті звізди. А сим ніяким робом не міг удоволити ся вибагливий Ягайло, що віріс в українським артистичнім оточенню.

А хоч дуже виразна залежність сих фресок українських малярів XVI в. від византійської мозаїкової штуки, все-таки вказують вони в своїй композиції та в подробицях на те, що українське малярство, отрясаючи ся з византійського впливу, готове було вступити на шлях такого реалізму, як пішов ним славний Італієць Джіотто.

Та дуже ясна се річ, що на дворі польського короля взяли перевагу польська аристократія й польські римо-като-

лицькі духовники, витискаючи або польонізуючи українсько-литовську аристократію.

Коли Поляки дуже користали з культури західної Європи, яка тимчасом дійшла до високого розквіту, здержано розвиток української культури.

Ціла політика польських керуючих кругів держала ся засади найбезогляднішого використання всіх скарбів України й національного гнету над нашим народом.

В часі цілого кількавікового спільного життя нашої української нації з Поляками не могли останні здобути ся на жадне зрозумінне українського народу та його інтересів і довели через те до такої великої ненависти до себе в народніх масах, що вона також ще тепер дуже жива серед широких народніх верств на Україні.

Тимчасом Византия упала та смертельним ворогам України, Татарам, приходить нова підмога з боку Турків, від котрих прийняли Іслям.

Московська держава, васаль Татарів, котрий платив їм данини, з своєю татарською закраскою, стає значною могутністю й загрожує Україні з півночи саме в часі, коли західна Європа громадить щораз більші багатства та, дбаючи про плеканне культури, змагає до того, щоб коли не перегнати античної культури, бодай осягнути рівний ступінь з нею.

Одначе закрівавлена Україна зриваєть ся, щоб підняти наново боротьбу за свою політичну волю й хоронити її від польського напору. Україна мобілізує всі свої сили, а коли стратила всяку надію стати рівноуправненим членом у спільній польській державі, вона розторощує сю державу й оголошує під гетьманом Богданом Хмельницьким 1647—1657 свою державну суверенність. Але Польща зброїла ся наново до бою, зі сходу грозили напасти кримські Татари й Турки. Тому Хмельницький, котрий шукав опори, зробив у 1654 р. персональну унію з Москвою, застерігши для України самостійність внутрішньої організації, власне військо та право дипломатично пересправляти безпосередньо з іншими державами.

Хмельницький заключив тимчасовий союз з Москвою, як давнійше вже заключав такі союзи з Татарами й Турками, та з лукавими московськими політиками не можна було так легко впорати ся, як думав Хмельницький. Наслідники Хмельницького, вибрані гетьмани, хитали ся; одні бачили рятунок у приверненню союзу з Поляками проти змагань Москви знищити українську державну організацію, а

інші були за союзом з Туреччиною та за боротьбою з найнебезпечнішими ворогами: Польщею й Московщиною.

Се хитаннє, незабезпечене положеннє України й безнастанні напади на Україну то з боку одного, то з боку другого сусіда використала московська дипломатія, працюючи при помочи перекупств, на кириненнє поміж масами українського народу. Вона розбивала щораз більше народ на два табори та закидала щораз більше сіти по країні. Від часу першого нападу Татар у тринадцятому столітті мусіла Україна пережити протягом п'ятих століть те, чого зазнав німецький народ у часі тридцятилітньої війни. Коли маємо се порівнаннє перед очима, можемо зміркувати, яку величезну масу культурних здобутків видано в тім часі на знищення, й пізнаємо, що українській нації відібрано через те всяку можливість державного й культурного розвитку.

Сю мартирольою нашого народу увінчала кривава драма під Полтавою в 1709 р., коли гетьман Мазепа в союзі з Карлом XII силкував ся останній раз вибороти політичну незалежність.

Уже в 1721 р. ограблює побідник Мазепи, Петро I, українську церкву, що стояла тільки в номінальній залежності від царгородського патріархату, з її самостійности.

В тім самім 1721 р. заборонив Петро I друкувати Святе Письмо в українській мові й сю заборону держало російське правительство аж до 1905 р. в повній силі!

По першій невдатній пробі в 1723 р. скасувати уряд гетьмана вдаєть ся Катерині II в 1764 р. осягнути сю ціль.

В 1775 р. нищить цариця мілітарну організацію української держави та її осередок — Запорозьку Січ.

В 1781 р. касують адміністраційну самостійність України, а українську область ділять на губернії.

В 1783 р. заводять у цілій Україні кріпацтво.

Отсе всі ті благословенства, які спали на Україну по прилученню з московською „культурою“!

Тимчасом іде такою самою дорогою й Польща, котра наслідком утрати України стратила власну оборонну силу, й тратить у 1772 р. свою самостійність.

Також кримські Татари знемагають, а Туреччина бореть ся з щораз більшими внутрішніми труднощами. Україна тратить через те критте з заду в боротьбі з Москвою, яке мала в колишніх сусідах. Ще раз зірвала ся українська шляхта до зорганізованого діла. Граф Капніст іде в 1791 р.

до Берліна, щоб добути оружну поміч для проєктованого повстання Українців, але його збули офіційні круги надією на пізнійше.

Україна, здана на власні сили, ограблена з власного війська, під гострим надзором великих військових гарнізонів, розсипаних по цілій Україні, корить ся тепер своїй судьбі...

В короткім часі по поїздці графа Капніста до Берліна зявляеть ся в 1796 р. в Галле як 48 т. показної, обемистої „Загальної світової історії, виготовленої гуртом учених у Німеччині й Англії“ (Allgemeine Welthistorie, die durch eine Gesellschaft von Gelehrten in Deutschland und England ausgefertigt), „Історія України й козаків“ (Geschichte der Ukraine und der Kosaken), пера Йоганна Христіяна Енгля.

Сеї твір німецького вченого се лебедина пісня нашої політичної самостійности.

Та в дев'ятнадцятім століттю не стрічаємо не тільки між політиками (маємо тут на увазі пересічних політиків), але також між німецькими вченими майже ніякої людини, що бодай приблизно знала-б правду про наш народ і нашу землю. Тільки політичний геній такої міри, як Бісмарк, передбачив, яку катастрофу для розвитку європейської культури означає розбійницька захланність Москви. Хоч Росія проковтнула сотки народів, старала ся все-таки показати ся назверх національно-неподільною одністю. Бісмарк знав, що тільки відбудова великого київського князівства може охоронити Європу перед сею небезпекою.

Як мені оповісти вам історію України в ХІХ століттю?

Бо-ж історія се представлення розвитку народу.

А московська поліційна система виходила з становища, що треба здушити в нашій масі кожний зародок якогось розвитку. Та ми стверджуємо факт, що 150-літні безупинні зусилля Москви зденаціоналізувати український народ цілком не повели ся, бо наша нація заховала вповні свою національну індивідуальність. А що вона під культурним оглядом не могла зробити таких поступів, як можна-б сього сподівати ся по здібностях Українців, се заслуга московських носителів культури!

Розумієть ся само собою, що політична думка нашої інтелігенції не заснула; про їх працю свідчать довгі ряди імен Українців, що мусіли томити ся на Сибірі й по тюрмах.

А передовсім треба згадати тут долю Кирило-Методіївського Брацтва, котре пересадило тодішнє відродження націй

на заході на український ґрунт; духовий провідник цього Брацтва, наш національний поет Тарас Шевченко, здобув собі тепер дуже поважане ім'я наслідком багатьох добрих перекладів його творів і в Німеччині і навіть на цілім Заході.

Політичним оборонцем наших національних інтересів в 70—90 рр. був професор університету й відомий учений Михайло Драгоманів.

Але про живіше партійне життя не можемо ще говорити в сій добі. Умовою політичного життя є чейже політична преса, свобода засновувати товариства й право вільного обміну думок.

А над українським народом тяжів один розпорядок, котрий навіть у Росії вважають виїмковим законом, указ з 1876 р., в яким стоїть ось що:

„Його царська великість зволив розпорядити:

1. Забороняєть ся довіз українських друків, чи брошур, чи книжок, що появляють ся за границею, без окремого дозволу головної цензурної власти.

2. Забороняєть ся появу та друкування оригінальних творів і перекладів в українській мові в російській державі.

3. Забороняєть ся всі театральні вистави й відчити в українській мові, як також друк музичних текстів“.

А хоч ми, не зважаючи на сі драконські розпорядки, розвинули в ХІХ ст. літературу, котра вірна нашій політично-історичній традиції, то се все можна було окупити тільки великими жертвами. А се довело до того, що двадцятье століття застає Україну під політичним оглядом пробудженою вже з сну до життя.

Повстають політичні партії, що серед широких мас здобувають сторонників для своїх політичних ідеалів; само собою розумієть ся, що всі сі партії підземельні й революційні. Бо-ж революція се проба повалити пануючий режим з усіми його органами.

Одначе російського режиму не можна мірити, мої панове, німецькою міркою. Обставини в Росії дійсно не можливі для культурної нації.

Кождий Українець, котрий хотів читати Святе Письмо в українській мові, мусів перепачкувати книжку через границю й ризикувати при тім, що його застрілять.

Кождого Українця, котрий збирав народні пісні й народні байки та пробував їх опублікувати в оригінальнім

тексті, тягнуто зараз перед суд яко небезпечного революціонера по мисли § 3 закону з 1876 р. (котрий зрештою по нинішній день урядово не позбавлений своєї сили).

І приємно мені висловити найглибшу подяку саме Баварцям в імени цілої нашої нації за те, що вони заявили ся в своїм часі через своїх заступників проти видачі політичних злочинців Росії. Про сей політичний ляпас російській дипломатії довідав ся я в тюрмі, де я знаходив ся в слідчій-арешті задля участі в виборчих зборах до другої Думи, незголошених у поліції. Може цікаві будете довідати ся, що задля сеї провини я мусів перебути 33 місяців в окремій келії арешту до судової розправи, а потім заслано мене на Сибір.

Слідчий арешт тривав тому так довго, бо не можна було знайти жадних законних доказів вини проти мене. Далі він протягнув ся тому так довго, що судовий трибунал два рази скидано з уряду, бо судді не хотіли голосувати за засудженнєм мене, та щойно третій судовий трибунал складав ся з таких знаменитих суддів, що вони вважали виводи прокуратора достаточними, щоб засудити мене.

Прокураторське обжалуваннє звучало: мене повинні тому засудити, бо прокуратор не має ніяких фактів у руці на доказ того, яка небезпечна я людина та які небезпечні пляни задумую.

Коли оповідаю про сю подію, не роблю того, щоб хвалити ся моїми терпіннями. Хай і приваблює вас отся історія як щось зовсім незрозуміле й дивоглядне, та в Росії належать такі дива до щоденного життя. Візьміть статистику політичних злочинів у Росії до рук, а зможете переконатися, що моя скромна особа зникає в масі тих нещасливих, котрих тільки в 1909 р. заслано на Сибір, де і я був також, а число котрих виносило 100.000.

Се особисте пережиттє може показати вам ясно, мої панове, які глибокі причини мало тодішне ваше становище при осуджуванню правних відносин у Росії або ліпше московських кпин з усіх прав людини та її гідности. Бо Росія се втіленнє варварства.

А колиб хто хотів закинути мені односторонність і ненависть супроти Росії, вказуючи на культурні здобутки Росії й на таких визначних мужів, як Толстой, Менделєєв, Чайковський і багато інших, котрі на всіх полях науки та штуки довершили величніх річей, можу відкрито заявити йому, що я, вихованець російської культури, можу мати об'єктивнішу думку ніж хтось инший, бо я знаю Москалів не здалека, не з книжок і з пісень, але з власного досвіду.

Се, що можна дійсно назвати культурою й що стрічаємо в Росії, се не культура Росії, але та міжнародня культура, котру можна скрізь заціпити, де знайдуться матеріальні передумови для неї; а чи політичний розбій Московщини назбирав мало таких матеріальних передумов? Чи-ж не веде Росія аж до нинішнього дня безоглядної політики визиску в користь Московщини супроти всіх поневолених її народів?

І тому я сього переконав, що ціла російська державна система й сама Росія се величезний, добре зорганізований апарат, щоб нищити культуру, а не пособляти їй.

Позволю собі пригадати тут те, що коли наша врожайна земля належала до польської держави, досягнула тоді Польща високий ступінь матеріального й культурного розвитку. Та Польщу повалили ми своїми руками, бо вона старалася знищити нашу культуру.

Та сама доля жде й Росію, котра також через наші скарби стала великою, багатою й могутньою й котра так само брутально, як тоді Польща, хоче сьогодні знищити нашу культуру.

У мирних часах могла Росія обманювати чужинців своєю мнимою одноцільністю. В часі війни могла Росія покликати на патріотичні заяви сотки своїх поневолених народів. Тільки наш 30-мільйонний народ зберігає мовчанку, яка багато говорить. Нїодніської заяви за війною не ухвалила там якась українська організація поза лінією стрілецьких окопів.

Що тут заявляємо, чуєте, мої панове, й се знають також наші земляки вдома.

Але ви закинули-б мені може, що провідник української консервативної партії післав цареві з Льозанни телеграму з поздоровленням і що консервативна партія повинна бути безперечно найсолідніша. Так, колиб тепер прийшли консервативні заступники України до німецького правительства, то певно дано-б їм більше помочи, ніж графови Капністови в 1791 р.

Мої панове! Не думайте, що хочу жартувати, бо се дійсно чиста правда, коли говорю: Україна може мати тепер різні національні партії з виїмкою консервативної! Бо-ж кожда партія має якусь політичну програму. А в таким разі політичною програмою консервативної партії мусіло-б властиво бути зберігання того державного режиму, що працює над знищенням усього українського, отже також української консервативної партії.

Се нісенітниця й до таких нісенітниць не допускає розвиток життя нації. Тому противорічністю в собі є консервативна українська партія, як хвилево стоять справи.

Можуть бути тільки поодинокі люде, котрі вмовляють у себе, що таку партію можна склеїти.

Революційні змагання української нації в Росії — се змагання народу до самозаховання, отже в самій річи цілком мирна справа в кожного культурного режиму, тільки не в російського.

Коли перечитаєте, мої панове, політичну програму Союзу визволення України, на яку в дану хвилю згодила ся наша політична правиця й наша лівиця, побачите, що в ній сформуловано такі політичні засади, на основі котрих розвиваєть ся Німеччина від десятків літ.

І призадумайте ся, мої панове, що зискаєте, як відберете ворогам Україну, котра виживлює їх.

Коли глянути критичними очима на мілітарне положення, можна спокійно сказати, що нема лоскотливішої точки для почвірного порозуміння ніж Україна. Як проженете Москалів з України, маєте все те, чого вам недостає тепер: усуваєте недостачу засобів поживи, дістаєте панування над Чорним морем і нищите підставу господарської та політичної могутности Росії.

І коли мечем подиктуєте мир Росії, а нам дасте можливість побудувати самостійну державу, забезпечуть тим робом Німці собі самим і цілому культурному світови дальший спокійний розвиток бодай на яке століття.

Велика се культурна задача, котра припала тепер мечеві Німеччини, й Німці можуть бути горді на те, що саме ми, поневолений і ограблений народ, приходимо не до Франції й Англії, що впрошують ся на оборонців культури, але до вас. І ми певні того, що Німці й розв'яжуть сю проблему, бо самостійність України стала політичною konieczністю теперішнього розвитку справ.

Її розвиток і розвиток західно-європейської культури залежить від того, чи вдасть ся в сій війні змести з лиця землі небезпеку, якою є московська держава для культури. А одним відповідним способом осягнути се було-б дати можливість Українцям увійти в ряд культурних народів Європи й відібрати сим робом ґрунт зпід ніг російському велетеві. Се зрозуміння рішуче приказує сотворення самостійної української держави й підіймає сим робом українську проблему до рішучої konieczности світових подій.

